

1902: Εταιρεία «Ταμειυτήριο η Κυθραία»

της Ανδής Πέτσα-Σαββίδου

15 Αυγούστου. Μεγάλη θρησκευτική γιορτή, το μικρό Πάσχα της Χριστιανοσύνης. 15 Αυγούστου του 1902. Διπλά σημαδιακή ημέρα για τον κόσμο της Κυθρέας. Ιδρύουν οι Κυθρεώτες τη δική τους «Εταιρεία Ταμειυτήριο η Κυθραία».

Πετυχημένη η ονομασία του. Εταιρεία Ταμειυτήριο η Κυθρέα. Η λέξη εταιρεία δηλώνει συλλογική προσπάθεια, ενώ η λέξη Ταμειυτήριο (όχι τράπεζα η οποία στο πίσω μέρος του μυαλού συνδέεται με εκμετάλλευση και τόκους) ενέχει την έννοια της συνετής διαχείρισης του οικογενειακού ταμείου τους. Για να αποταμιεύουν, να ακουμπούν με ασφάλεια τα περιουτήματα και τις οικονομίες τους, αποκούμπι¹ και στήριγμά τους στις κακοχρονιές.² Έγινε, με την ίδρυση του ταμειυτηρίου, η μεγάλη ανατροπή που θα έβαζε τέλος στην άγρια εκμετάλλευση του κυθρεώτη από τους αδίστακτους τοκογλύφους, με τη δημιουργία της δικιάς τους εταιρείας με μετοχικό κεφάλαιο.

Και καταφέρνουν έτσι να γλυτώσουν από τα χέρια των τοκογλύφων που απομυζούσαν τη σοδειά τους για να αποσβέσουν δάνειά τους που δέριεuan με τους δυσβάστακτους τόκους· για να μπορέσουν να διατηρήσουν τη γη και την περιουσία τους, ώστε να μην την βγάζουν στο σφυρί για μερικές λίρες που δανείζονταν και που αυγάτιζαν και τους έπνιγαν. Τις λίγες καλοχρονιές της κυπριακής υπαίδρου ακολουθούν δυστυχώς περισσότερες κακοχρονιές με αποτέλεσμα οι φτωχοί χωρικοί να σηκώνουν τα χέρια ψηλά, αδύναμοι να αποπληρώσουν τα χρέη³ τους. Ο εξα-

¹ Λίγους μήνες μετά, με απόφαση της Κυβέρνησης η οποία γνωστοποιήθηκε δια «τοιχοκλήσεως», ιδρύθηκε Κυβερνητική Αποταμειυτική Τράπεζα εις όλα τα διαμερίσματα της Νήσου από της 1^{ης} Ιαν. 1903 προς όφελος των εκόντων μικρά αποθέματα μη τοκισμένα και διατρέχοντα τον κίνδυνον να κλαπώσιν εκ των οικιών των. Δίδεται τόκος 2 ½ τοις εκατόν κατ' έτος (ή 15 παρ. τον μήνα επί μιας πλήρους λίρας υπό της Κυβερνήσεως.... Δίδονται ασφαλή εχέγγυα και το κεφάλαιον και τον τόκον εγγυάται η Κυβέρνησις. Εφημερίδα Κύπριος 16.11.1902.

² Ένας όμως από τους σκοπούς του ταμειυτηρίου σίγουρα θα ήταν, όπως και στην περίπτωση της ίδρυσης το 1909 της Χωρικής Τράπεζας Λευκονοίκου, η ηθική και υλική προαγωγή των μελών διά της παροχής πιστώσεων προς αυτούς, και διά της αναπτύξεως παρ' αυτοίς του πνεύματος της αποταμιεύσεως, της αυτοβοηθείας και αλληλοβοηθείας (βρα Χρίστου Αριστείδου, Η Κρίτου Τέρρα από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, Κεφάλαιο ΙΖ' Ο Συνεργατισμός και η Προσφορά του. Λευκωσία 2013, σ. 521).

³ Εις το παρά την Κυθραϊαν χωρίον Επηχώ διεπράχθη φόνος Ως αιτία του φόνου

ναγκασμός του γεωργού να πουλά στον δανειστή του την παραγωγή του σε τιμές της αρεσκείας του δανειστή τοακίζει τα γεωργικά νοικοκυριά. Την εποχή της συγκομιδής, όταν εβκάλλαν το μαζούλιν τους, ο πρώτος που θα εισέπραττε ήταν ο τοκογλύφος. Έπαιρνε μέρος από τη σοδειά: σιτάρι, σισάμι, βαμβάκι (κοκκόνι, ελιές, λάδι. Όταν επηγαίναν να λογαριαστούν ο δανειστής υπελόγιζε με βάση την τιμή που του εσύφφερεν. Τα έπιαννεν τα γεννήματα ο δανειστής το χειμώνα λόγου χάριν, οι γεωργοί επηγαίναν να λογαριαστούν το καλοκαίρι. Τους έλεγε τότε, στο διακανονισμό επάνω, ο τοκογλύφος, «ε, τωρά η τιμή εν χαμηλή.» Ήθελε με κάθε τρόπο να τους φάει τον κόπο τους.⁴

Βρίσκομαι στην οδό Αμμοχώστου 37 στη Παλιά Λευκωσία, στο προσωρινό Δημαρχείο Κυθρέας. Με δέος παίρνω από τα χέρια του Δημάρχου δρα Πέτρου Καρεκλά ένα κομμάτι της ιστορίας της Κυθρέας. Το Καθολικόν της Εταιρείας «Ταμειυτήριον Η Κυθραία». Η Magna Charta μας!

Το νέο απόκτημα του Δήμου Κυθρέας, ένα κομμάτι της πλούσιας πολυσχιδούς ιστορίας μας, μας φέρνει πιο κοντά στο παρελθόν της κωμόπολής μας και μας προκαλεί να το αποκρυπτογραφήσουμε. Να ζωντανέψουμε τους δραστήριους και προοδευτικούς εκείνους προγόνους μας που πήραν την πρωτοβουλία για την ίδρυσή του και τους μετόχους που το στήριξαν για να δραστηριοποιείται ως Συνεργατικό ως την ημέρα του ξεριζωμού και να υφίσταται μέχρι σήμερα κάτω από τη μεγάλη ομπρέλα του Συνεργατισμού.

Βαρύ, πολυσέλιδο, με χοντρό σκληρό μαύρο εξώφυλλο και κόκκινη ετικέττα στην οποία αναγράφεται με κεφαλαία ΚΑΘΟΛΙΚΟΝ. Και το δέος διαδέχεται η συγκίνηση και το έναυσμα για μια οδυνηρή διαδρομή. Βρέθηκα ξανά απέναντι από την Αστυνομία και το σπίτι του Πετράτζη και μπροστά μου ανάμεσα στα σπίτια της Κλίτσας Χατζηδά και της Ελένης Τσικκά, αντικρύζω το οικοδόμημα με τα μαύρα κεφαλαία γράμματα στο μέτωπο της μικρής άσπρης σκεπαστής βεράντας του: Συνεργατικόν Ταμειυτήριον Κυθρέας. Και σε συνέχεια του γραφείου οι ψηλές αποθήκες με τις μεγάλες πόρτες, αφού, εκτός από τις καταθέσεις και τα δάνεια, προμήθευε τα μέλη του με λιπάσματα, σπόρο, πατατόσπορο, γεωργικά φάρμακα, εργαλεία κ.ά. Και παραδίπλα ένας μεγάλος καλαμιώνας. Και

λέγεται ότι ο φονευθείς πλούσιος ών εδάνειζε χρήματα με υπέρογκον τόκον – εν σελλίνιον ανά πάσαν εβδομάδα δι' εκάστην λίραν! Εφημερίδα Κύπριος, 11.10.1903.

⁴ Προφορική αφήγηση Γεωργίου Κοκή.

Σήμερον τὴν 15^{ην} Ἀυγούστου τοῦ ἔτους 1902 οἱ μέλη τοῦ ἰ-
 νοσίου τῆς Ἐλευθερίας «Ταμειοθήκη ἢ Κασπία», οὐδὲν ἔργον
 ἐπέτετο κατὰ τὴν προειρηθείσαν ἡμερομηνίαν, οὐρεθόμενος ἐξ ἑξῆς
 μετ' ἀνταρξαζῆν ἑπιβραβείαν τοῖς ἐξῆς Κυθρίοις
 Τοῖς Χριστοφάνῳ Μηνιῶν Λαμίας,^α
 Τοῖς Κ. Ν. Παυλῶν Σπαρτιατῶν,
 Τοῖς Κίριον Θ. Ψαρρῶν,
 Τοῖς Ν. Γ. Καλλῶν
 καὶ τῶν ἑτέρων Χαλκιδευσῶν.

Χριστοφάνῳ Ι. Νόστον
 Χριστοφάνῳ & Νόστον
 Αἰδῶν Κασπία
 Κασπία Ψαρρῶν Σπαρτιατῶν
 Νόστον & Κασπία
 Κασπία Ψαρρῶν
 Αἰδῶν Κασπία οὐδὲν ἔργον
 Οὐρεθόμενος ἑξῆς
 Κασπία Κασπία
 Σπαρτιατῶν & Κασπία

μπροστά, αραιά και που, μερικές πικροδάφνες να ομορφαίνουν το τοπίο με τα ροζ λούλουδά τους.

Διασχίζω το γεφύρι πάνω από τον ποταμό και ανοίγω την πόρτα. Δεν υπάρχει στην πόρτα αναρτημένη καμμά σημείωση που συνήθως ο υπεύθυνος του Ταμειυτηρίου τοποθετούσε πρόχειρα, ειδοποίηση για τους «πελάτες» του πως βρίσκεται μόνο για λίγο εκτός, ή ότι το ταμειυτήριο είναι κλειστό λόγω ... τραπεζικής αργίας. Το Ταμειυτήριο δουλεύει κανονικά. Ο Αντωνάκης ο Λεμονοφίδης, με το χαμόγελο στα χείλη και το Καθολικό στο χέρι με υποδέχεται. Το ταξίδι κράτησε όσο μια λάμψη αστραπής... κλάσματα δευτερολέπτου.

Επανέρχομαι στην Αμμοχώστου 37... Για να εγκύψω πεισματικά στις σελίδες του Καθολικού, να το μελετήσω, να αποκρυπτογραφήσω τους μετόχους, να τους μνημονέψω.

Ευανάγνωστα, καλλιγραφικά γράμματα. Σήμερα την 15^{ην} Αυγούστου του έτους 1902 οι μέτοχοι του Καταστατικού της Εταιρείας «Ταμειυτήριο η Κυθραία» ού η ίδρυσις εγένετο κατά την ρηθείσαν ημερομηνίαν, συνελθόντες εξελέξαμεν πενταμερή επιτροπειάν τους εξής κυρίους: Τον Χριστοφάκη Μηλίδην Ταμίαν, τον Κ. Ι. Πανταζήν γραμματέα, τον Κύριον Θ. Ιωαννίδην, τον Ν.Γ. Καπτάμην και τον Πέτρον Χατζηλουκάν. Ακολουθούν τα ονόματα των 10 μετόχων που παρευρέθησαν. Ανάμεσα στους 15 συγκεντρωθέντες και μία γυναίκα! Η Αθηνά Καλλή.

Αμ' έπος άμ' έργον! Μέσα σε 2 μήνες τα 15 άτομα της ιδρυτικής «συνεδρίας» έγιναν 55. Στις επόμενες δύο σελίδες ο γραμματέας παραδέτει Κατάλογο των ονομάτων των μετόχων του Καταστατικού της Εταιρείας «Ταμειυτήριο η Κυθραία» στον οποίο εμφανίζονται 55 μέτοχοι.

Διαβάζω και ξαναδιαβάζω τα ονόματα των 55 μετόχων. Λες και κρατώ στα χέρια μου ένα μακροσκελές σταυρόλεξο και προσπαδώ να βρω τη λύση του. Οριζοντίως και Καθέτως! Λες και μου δίνεται κλειδί για να ανοίξω το κλειστό κουτί της μνήμης· ποιας όμως μνήμης, της δικιάς μου; Πρέπει να πάω πίσω ένα αιώνα, ακόμα μια δεκαετία και ακόμα 1 χρόνο. Τρεις ίσως και τέσσερις γενεές πίσω! Ίσως της γνώσης· ποιας όμως γνώσης; Πολύ λίγα ονόματα μου είναι γνωστά. Είτε γιατί η οικογένειά τους συνεχίζει να υπάρχει μέχρι τις μέρες μας, είτε γιατί το όνομά τους έφτασε μέχρι σήμερα μέσα από τις πράξεις και τη στάση ζωής τους.

Ο Θεμιστοκλής Ιωαννίδης

λαβείν

Όμως επώνυμοι ή ανώνυμοι πρέπει να φωτιστούν. Να αναβιώσουν. Για να τύχουν της αναγνώρισης που δικαιούνται. Εντοπίζω τα μη αναγνωρίσιμα άτομα. Ανασκαλίζω τα προσωπικά μου αρχεία, τις μαγνητοφωνημένες πληροφορίες που μέχρι σήμερα συνέλεξα, ξαναπαιδεύω τον νου μου, ρωτώ κάποιες από τις «πηγές» μου. Αρχίζει να λύεται το σταυρόλεξο. Αρχίζουν να συμπληρώνονται τα κενά. Εν μέρει μπορώ να πω πως τα κατάφερα! Μόνο στις περιπτώσεις των πολύ κοινότυπων ονομάτων δεν μπορώ να ρίξω φως, να πιαστώ και να ερευνήσω. Και είναι εδώ που ο κάθε Κυθρεώτης που μπορεί να βοηθήσει, παρακαλώ να το πράξει. Να βάλει τη γνώση του για να ολοκληρωθεί η προσπάθεια.... Να συμπληρώσει τα κενά ή να αναιρέσει δική μου λανθασμένη πληροφορία ή τοποθέτηση. Όσοι πιστοί...

Ευανάγνωστα γράμματα στην ημερίδα του κάθε ενός μετόχου, αφού άλλωστε ο Γραμματέας είναι δάσκαλος (και μετέπειτα γιατρός). Το δούλει του μετόχου καθαρό, αφού κανένας, όπως τουλάχιστον καταδεικνύουν οι καταγραφές του γραμματέα, δεν δανείστηκε. Στο λαβείν καταγραμμένο το ποσόν που κατέθεσε ανάλογα με το πόσες μετοχές αγόρασε.

1. *Θ. Ιωαννίδης* (Θεμιστός Ιωαννίδης, πατέρας του Γιάγκου Θεμιστού).

2. *Χριστοφάκης Μηλίδης* (Πατέρας του ο Χατζημηλής από τη Χρυσίδα. Αδελφότεκνος του Χριστ. Σεβέρη από τη μητέρα του Μαριού. Κόρη του η Ελενίτσα Παύλου Παπακωνσταντίνου).

3. *Χριστοφάκης Κολιός* (για χρόνια κοινοτάρχης Αγίου Ανδρονίκου Κυθρέας, γιος του Γιαννή του Ττάττη, πατέρας του Κλινή).

4. **Νικόλας Ιωάννου** (άγνωστος).

5. *Πέτρος Χατζηλουκά* (ο γνωστός πλούσιος γαιοκτήμονας Πετράτζιης Λουκαΐδης. Αδελφός των υπ' αρ. 6, 7 εξάδελφος της υπ' αρ. 8, γαμπρός του υπ. αρ. 9).

6. *Ευανθία Χατζηλουκά* (αδελφή του υπ' αρ. 5 και 7, παντρεμένη με τον Στυλιανό Χατζηγεωργίου. Γιος της ο Γιώρκος ο Γραμματικός).

7. *Χρυσταλλένη Χατζηλουκά* (αδελφή των υπ' αρ. 5 και 6. Δασκάλα παντρεμένη με τον Χρύσανδο Κωνσταντινίδη).

8. *Χρυσταλλένη Αθανάση* (Ξαδέλφη των υπ' αρ. 5, 6, 7 κόρη του Αθανάση Παύλου (Χατζηλουκά), γυναίκα του Κύπρου Σάββα (Κυπρουδικιού) μητέρα του φαρμακοποιού Αιμίλιου Σαββίδη και της Μαρούλας Βασιλάκη Λαμπίρη).

9. *Νικόλαος Γ. Καπτάμης* (μετέπειτα δήμαρχος Κυθρέας. Πενθερός του υπ' αρ. 5, που ήταν παντρεμένος με την πρωτότοκη κόρη του Μαρίτσα).

10. *Αντώνιος Χ. Φραγκούς* (πατέρας της Μαρίτσας Χατζηδά, του Νικολάκη, του Χριστόδουλου και της Ελένης του Παύλου)⁵.

11. *Ιουλία Ν. Κολιού* (κόρη του Γιαννή του Ττάπη, γυναίκα του Κωστή Φραγκούδη, εγγονή της η Λίλη Θεοφανίδη).

12. *Θεόδουλος Ζαχαρία* (Θεολής, άντρας της Στυλιανής, πατέρας της Κωνσταντας Στυλιανοπούλου).

13. *Χατζηστυλιανός Χατζηγεωργίου* (άντρας της υπ' αρ. 6 από τη Χρυσίδα).

14. **Ιωάννης Χατζηκωνσταντίνου** (άγνωστος).

15. **Χριστόδουλος Χατζηπαύλου** (άγνωστος, υπ' αρ. 83 στους εκλογικούς καταλόγους της ενορίας του Αγίου Ανδρονίκου του 1908 για την ανάδειξη Αρχιεπισκόπου. Πιθανή συγγένεια με τον υπ' αρ. 84 των ιδίων εκλογικών καταλόγων Χριστοφή Χατζηπαύλου και υπ' αρ. 86 Χατζηαντώνη Χατζηπαύλου)⁶.

16. *Παύλος Παπακωνσταντίνου* (γιος του Παπακωνσταντίνου Παπαπέτρου. Παντρεύτηκε την Ελενίτσα Μηλίδη. Πατέρας της Μηλίτσας Στυλιανίδη, Μαρούλας Προυσή και του Χριστόφορου Παπαδάκη).

17. *Κωνσταντίνος Ι. Πανταζής* (δάσκαλος στο Αρρεναγωγείο Αγίου Ανδρονίκου και ύστερα γιατρός ωτορινολαρυγγολόγος με δική του κλινική στη Λευκωσία, ίσως ο αρχαιότερος γιατρός της Κυθρέας, αδελφός του Φώτιου Πανταζή [1867-1929], Συνταγματάρχης του Ελληνικού Στρατού και του υπ' αρ.18. Ο Γραμματέας του Ταμειυτηρίου).

18. *Χατζιχριστόδουλος Ι. Πανταζής* (αδελφός του υπ' αρ. 17, ο Χάτζιος της Θεοτόκου. Κόρη του η Στυλλού που παντρεύτηκε τον Παναή Σαουρή. Εγγόνια του Χάτζιου η Άδα Νικολαΐδου, η Μαρούλλα Παφίτη και ο Τάκης Χαραλάμπους, άντρας της Θέλμας του Κουττουπή).

19. **Χρίστος Βασιλείου Χατζηχριστοδούλου** (άγνωστος).

⁵ Α. Λ. Κουδουνάρη, Οικογένεια Αντωνιάδη-Οικονομίδη, *Επετηρίς XVIII*, Κέντρου Επιστημ. Ερευνών, 1991, σσ. 373-374.

⁶ Η καταγραφή γινόταν από πόρτα σε πόρτα. Στην προκειμένη περίπτωση φαίνεται πως οι πιο πάνω κατοικούσαν στον Φραγκομαχαλά.

Daira		
	Malazoyos ten oropala ten Melozar ten Malakla	
1	O. Inassidy Malozoy	4
2	xaropidy Malozoy	4
3	xarokoyan. L. Royer	4
4	khoyasoy Inozoy	4
5	Melen & yoma	2
6	Evastha L. Inozoy	2
7	xoyazoyan L. Inozoy	2
8	xoyazoyan L. Inozoy	2
9	Ligoyony & Olu Phipis	2
10	L. Inozoy & L. Inozoy	2
11	Moyra L. Inozoy	1
12	L. Inozoy L. Inozoy	2
13	L. Inozoy L. Inozoy	2
14	L. Inozoy L. Inozoy	4
15	L. Inozoy L. Inozoy	2
16	L. Inozoy L. Inozoy	4
17	L. Inozoy L. Inozoy	4
18	L. Inozoy L. Inozoy	2
19	L. Inozoy L. Inozoy	2
20	L. Inozoy L. Inozoy	4
21	L. Inozoy L. Inozoy	2
22	L. Inozoy L. Inozoy	2
23	L. Inozoy L. Inozoy	2
24	L. Inozoy L. Inozoy	2
25	L. Inozoy L. Inozoy	4
26	L. Inozoy L. Inozoy	2
27	L. Inozoy L. Inozoy	4
28	L. Inozoy L. Inozoy	2
29	L. Inozoy L. Inozoy	3
30	L. Inozoy L. Inozoy	2
31	L. Inozoy L. Inozoy	2
32	L. Inozoy L. Inozoy	2
33	L. Inozoy L. Inozoy	1
34	L. Inozoy L. Inozoy	2
35	L. Inozoy L. Inozoy	1
36	L. Inozoy L. Inozoy	4
37	L. Inozoy L. Inozoy	1
38	L. Inozoy L. Inozoy	2
39	L. Inozoy L. Inozoy	2
40	L. Inozoy L. Inozoy	1

Huber

Σελ. 405	Είδος	Ταξινομία "Κυθηροίτις"	Κυθηροίτις
	41	Τετραγώνιο, γωνία, πεδύον	1.
	42	+ Ξύλον Μινίκα νουναί	1.
	43	+ Τριπύλο, αραγγοί, αραγγοί	2.
	44	Ξύλον Χ. Νόστον	2
	45	Τετραγώνιο, Χ. Νουναί	1
	46	+ Τριπύλο, Χ. Νουναί, Αραγγοί	4
	47	+ Τριπύλο, Χ. Νουναί, Αραγγοί	2
	48	Ρυτίδα, Χ. Νουναί	2
	49	+ Ξύλον, Χ. Νουναί, Αραγγοί, Αραγγοί	6
	50	+ Ξύλον, Χ. Νουναί, Αραγγοί	1
	51	+ Ξύλον, Χ. Νουναί, Αραγγοί	3.
	52	+ Ξύλον, Χ. Νουναί, Αραγγοί	4

20. *Κωνστῆς Ι. Πογιατζιζής*· πατέρας του ο Πογιατζιζής και μητέρα του η Ελένη Παπατσιαρτζιάζη. Κάτοικοι στη Θεοτόκου. Αδέλφια του ο Νικολάτζιης Φασουλλάς, η Χρυσταλλού Αρτεμίου, ο Κωστής ο Αμαξάρης (γυναίκα του η Αναστού), ο Αντώνης Βαφειάδης (το επάγγελμα του πατέρα του επί το ελληνικότερον), η Ευανθία του Γ. Κούσπου, η Μαρितσού του Ν. Πούπα και ο Μιχάλης ο Κκελετζιζής⁷.

21. **Χρίστος Συμεωνίδης** (άγνωστος).

22. *Χατζησοφοκλής Χατζηηλιέρτου* (παππούς της Καλλιθοδένης Φραγκούδη και της Δέσποινας Ακαδιώτη)⁸.

23. *Στυλλῆς Χατζηκωνσταντή Κούτσουρου* (1872-1957), γενάρχη των Κουτσούρηδων. Γυναίκα του η Ελενίτσα Χατζησαουρή (Πελεκάνου).

24. *Γιάγκος Θεμιστοκλέους* (Γιάγκος του Θεμιστό, αδελφός της Δέσποινας του Λεμονοφίδη, πατέρας του αρ. 1).

25. *Κωστής Χατζηαδάμου* (πατέρας του Λούκα Αδαμίδη, του Παστού, του Αδάμου, του Αντρέα, του Βαρνάβα).

26. **Παναγῆς Νικόλα** (άγνωστος).

27. Παύλος Τοφορίδης (πατέρας των Σταύρου-ζαχαροπλάστη, Χρίστου-Ουτή, Παυλάκη Χριστοφορίδη, Καλλιόπης, Χρυσταλλούς Κουννή, Ελλούς Γ. Φιλιππίδη).

28. *Αθηνά Καλλή* (μητέρα της Χρυσταλλένης, γυναίκα του Αντώνη Καττάμη, γιαγιά της Φροσούλλας Θάσου Σοφοκλέους).

29. **Μιχαήλ Χατζη Ιακώβου** (άγνωστος υπ' αρ. 78 των εκλογικών καταλόγων του 1908 ενορίας Αγίας Μαρίας).

30. *Κωστής Λοῖζου* (πατέρας του Αντρέα του Λοῖζου, παππούς των Κωστάκη Λοῖζου, Αγνῆς, Λένιας).

31. *Παναγῆς Χ΄ Κυριάκου Λεμονοφάς και δύο δετοί* (θετή κόρη του η Χατζημαρουλλού, γυναίκα του Πουλίκκα του Κολόβαττου. Παιδιά της: Αντρέας Μιχαηλίδης, ο οδοντίατρος Πανίκος Π. Μιχαηλίδης, η Δέσποινα⁹ και η Ηρώ).

⁷ Από το προσωπικό μου Αρχείο. Καταγραφή οικογένειας από προφορική αφήγηση Νίκου και Γεωργίας Αρτεμίου.

⁸ Πληροφορία από Στέλιο Δ. Νικολαΐδη.

⁹ Γεώργιου Κορέλλη. Οι παλιές οικογένειες της Θεοτόκου. *Περιοδικό Ελεύθερη Κυθρέα*, Γεν.-Απρ.1984, σ. 2.

32. *Ελένη Π. Λεμονοφά* (Γυναίκα του υπ' αρ. 31).

33. Χατζηαθανάσης Κ. Ταλιαδώρος (ο γνωστός χρυσιδιώτης Μακαρούνας, παππούς του Θάσου Σοφοκλέους, γιος της υπ' αρ. 34 και αδελφός της υπ' αρ. 35).

34. *Χ'Χρυσταλλού Κ. Ταλιαδώρου* (μητέρα του υπ' αρ. 33, κόρη του Χατζηαθανάση και της Μαρριούς Μαλλουρή από Χρυσίδα).

35. Ελέγκω Κ. Ταλιαδώρου (μητέρα της Φωτεινής Πετρίδη, Δέσποινας Γ. Λουκαΐδη, κόρη της υπ' αρ. 34 και αδελφή του υπ' αρ. 33).

36. **Χ'Χαραλαμπής Χ'Χριστοδούλου** (Άγνωστος).

37. Παύλος Ελευθερίου (πατέρας του Πέτρου, Μιχάλη, Ξενούς, Ανδρέα, παππούς της Στέλλας Κλ. Συμεωνίδη, Γιαννάκη Ελευθερίου).

38. *Χ'Πετρής Γιωργαλλή και Αθηνά* (Χρυσιδιώτες, πατέρας και κόρη. Παππούς του Μισιέλλη Πετρίδη. Η Αθηνά μητέρα του Αντωνάκη Ανδούλη και της Δώρας Ν. Ρούσου).

39. **Γιάννης Χριστοδούλου** (άγνωστος. Περιλαμβάνεται στους εκλογικούς καταλόγους του 1908 για την ανάδειξη Αρχιεπισκόπου της ενορίας Αγίας Μαρίας με αρ. 102).

40. *Μιχαήλ Οικονομίδης* (από τη γνωστή οικογένεια του Γιαγκου του Κονόμου. Παντρεύτηκε στο Παλαΐκυδρο τη Χ'Θεορού. Κόρη τους η Ελένη Βαρνάβα Παπαναστασίου).

41. *Γεώργιος Έλληνα* (θείος του Παπαχριστόδουλου Έλληνα (Καμπίτη)).¹⁰

42. **Ελένη Νικόλα Νουσκά** Αδελφή του Νικόλα Χατζζιώτη (Φλουρή), μητέρα της Χρυσής, γιαγιά της Ανδούλας και των Νίκου και Γιώργου Ανδρέου¹¹.

43. *Γιάγκος Χαραλάμπους Στέρκος* (αδελφός του Κωστή Στέρκου και της Ελενίτσας Χαμπουλλή)¹².

44. **Ελένη Χ'Πετρή** (άγνωστη).

45. **Μιχαήλ Χ'Κακουλλή** (Κυδρεώτης, κάτοικος ενορίας Αγίας Μαρίας. Εγγονός του ο Γιαννάκης Ιωαννίδης, πρώην Διευθυντής στην Τράπεζα Αναπτύξεως)¹³.

¹⁰ Πληροφορία από Κυριάκο Έλληνα.

¹¹ Πληροφορία από δρα Νίκο Αρτεμίου.

¹² Πληροφορία από Στ. Νικολαΐδη.

¹³ Πληροφορία από δρα Νίκο Αρτεμίου.

46. *Εκκλησία Αγίου Ανδρονίκου.*

47. **Χ" Δημήτρης Χ" Χριστοδούλου** (γιος του Τσουλή και της Χατζημαριούς Οικονομίδη. Γυναίκα του η Βασιλική Ιωσήφ Διάκου. Παιδιά τους η Μαρίτσα Χαράλαμπου Γεωργιάδη, ο Παντέλας, ο Φάκης, η Φραγκούλα Πέτρου Ελευθερίου.¹⁴

48. *Στυλιανή Θεοδότου* (Λευκωσιάτισσα με πατέρα τον Κυδρεώτη Χριστ. Σεβέρη και μητέρα τη Μαρίτσα. Σύζυγος του βουλευτή Θ. Θεοδότου – εφημ. *Ευαγόρας* 19.5.1895).

49. *Μαρία, Σόλων και Ενανδούλα Θεοδότου* (παιδιά της υπ' αρ. 48).

50. *Ευγένιος Ζαμπακίδης* (Χρυσιδιώτης, ανύπαντρος πλούσιος γαιοκτήμονας. Αδελφός της Ζωής Σέρβου. Γιος του Χατζησάββα Ζαμπακίδη που κατοικούσε στον Άη Κασσιανό και διέσωσε κατά την παράδοση εκκλησιαστικές εικόνες από τους Τούρκους).

51. *Αρτίν Μελικιάν* (ο πλούσιος Αρμένης, γαιοκτήμονας στον οποίο ανήκαν τα σπίνδια του Χρυσαδδή στο Σαράγειο).

52. *Εκκλησία Αγίου Γεωργίου.*

53. *Αγαννή Σ. Πουτακιάν.* Η σύζυγος του Αρμένη που ενοικίαζε κάποτε τα υποστατικά του μοναστηριού της Θεοτόκου πριν από τον Χρίστο και την Άννα Χριστίδη.

54. **Χαράλαμπος Κυριακίδης** (άγνωστος).

55. **Κλεάνδης Χ" Κωνσταντίνου** (άγνωστος).

Από τα δεδομένα που έχουμε στα χέρια μας μέσα από το «Καθολικόν» βρίσκουμε πως εκδόθηκαν αρχικά 133 μετοχές. Η αξία κάθε μετοχής £0.18.4 ½¹⁵ (λίρες-σελίνα.-γρόσια - εικοσάρα-δεκάρα). Δηλαδή η κάθε μετοχή ήταν αξίας 18 ½ σελίνα. Στο ταμείο στις 17 Φεβρουαρίου 1903 είχαν κατατεθεί £123.0.45 δηλαδή 123 λίρες και μισό σελίνι.

Περισσότερα στοιχεία για την πρωτοβουλία, τις διεργασίες για τη σύσταση της εταιρείας όπως και για τις δραστηριότητές της δεν είμαστε δυστυχώς, σε θέση, προς το παρόν, να γνωρίζουμε. Θα ήταν ευχής έργο αν είχαμε στα χέρια μας το καταστατικό της εταιρείας. Θα μπορούσαμε να μάθουμε πολλά.

¹⁴ Α. Λ. Κουδουνάρη, Οικογένεια Αντωνιάδη-Οικονομίδη, *Επετηρίς XVIII*, Κέντρου Επιστημ. Ερευνών, 1991, σσ. 373-374,

¹⁵ Η λίρα είχε 180 γρ. ή 20 σελίνα. Το σελίνι είχε 9 γρόσια και το γρόσι 40 ππαράδες.

Είναι η Εταιρεία Ταμειυτήριο η Κυθρέα ο πρόδρομος του Συνεργατικού Ταμειυτηρίου Κυθρέας; Συνέχισε η πρώτη να εργάζεται μέχρι της ίδρυσης του Συνεργατικού, που όπως ξέρουμε ιδρύθηκε στις 24 Αυγούστου 1937¹⁶ και στεγαζόταν αρχικά στο ισόγειο του σπιτιού της Ευαλούς και του Μιχαλάτζη στο Σαράγιο; Όμως για το Συνεργατικό Ταμειυτήριο Κυθρέας θα επανέλθω...

Χάριν της ιστορίας αναφέρουμε πως το 1990 ιδρύθηκε στην προσφυγιά Νέο Συνεργατικό Ταμειυτήριο που περιλάμβανε όλα τα χωριά της περιοχής Κυθρέας και πως το 2004 αυτό συγχωνεύθηκε με τη Σ.Π.Ε. Στροβόλου.

Την ιστορία για την απαρχή της ζωής της εταιρείας Ταμειυτήριο η Κυθραία και την πορεία στα πρώτα-πρώτα βήματά της χρωστούμε στον Δήμο μας που κατάφερε, με συντονισμένες και σωστές ενέργειες, να «ελευθερώσει» και επανακτήσει το Καθολικόν της ίδρυσης της εταιρείας. Και στη ΣΠΕ Στροβόλου φυσικά, που κάλυψε τη δαπάνη για την ανάκτησή του...

Και στους δυο εμείς οι Κυθρεώτες εκφράζουμε τις ευχαριστίες μας.

Η Χρυστάλληνη Αθανάση, η υπ' αρ. 8 μέτοχος της Εταιρείας «Ταμειυτήριον η Κυθραία»

¹⁶ Σάββα Χρηστίδη, Κυθραία, η πράσινη κοιλάδα. Το Συνεργατικό Ταμειυτήριο Κυθρέας, σ. 114.